

Korsanların haremine korsan gibi girdim

Uzun yıllardır Hollanda'da yaşayan araştırmacı Mehmet Tütüncü, 1991 yılında Hollanda merkezli kurulan Türk ve Arap Dünyası Araştırma Merkezi'nin başkanlığı görevini yürütüyor. Araştırma Merkezi'nin gayesi, tüm dünyadaki Osmanlı eserlerinin izini sürmek ve kayıt altına almak. Tütüncü, dünyanın birçok bölgesine uzun seyahatler yaparak Osmanlı eserlerinin izlerini takip edip, kitaplaştırıyor. Daha önce Osmanlı Filistin'ini çalışan Tütüncü son kitabında ise Osmanlı'nın Akdeniz vilayeti Cezayir'deki izlerini sürüyor. Cezayir'deki Osmanlı İzleri adlı üçüncü kitabı, daha sonraki duraklarının habercisi gibi...

BİR KİTAP İÇİN 6 YIL YOLLARDA GEÇTİ

Cezayir'de Osmanlı İzleri kitabı, 6 yıl süren yoğun bir çalışma süreci içinde hazırlanmış. Cezayir'in yanı sıra çeşitli Avrupa ülkelerinin kütüphanelerini de tarayan Mehmet Tütüncü, Cezayir'e ilişkin çok sayıda harita ve bilginin Avrupa üniversitelerinin arşivlerinde bulunduğunu ifade ediyor. Cezayirli korsanların yakaladığı Avrupalı bir seyyahın hatıralarını da inceleyen Tütüncü, Danimarka ve İsveç'te bulduğu önemli askeri hatıralar ve belgeleri de kullandığını belirtiyor.

HARİTALAR ÜZERİNDEN BİR ŞEHRİN HİKÂYESİ

Mehmet Tütüncü, Cezayir'de arşivlerde bulunan bütün eski haritaları taramış. Kitabın ana iskeletini ise kitabeler oluşturuyor. Bugün Cezayir'de Osmanlı'dan geriye çok da fazla eser kalmadığını belirten Tütüncü, Osmanlı eserlerinin tamamına yakınının Fransız işgali sırasında Fransız askerleri tarafından yıkıldığını belirtiyor. Ancak Fransızların akıl edemediği bir şey kalmış geride: kitabeler. Eserlerin kitabeleri müzelere kaldırılmış. 'Elimizde kalan tek iz müzeler' diyen Tütüncü, haritalar ve kitabeler üzerinden bir Osmanlı Cezayir'i portresi çizmeye çalıştığını söylüyor.

ORUÇ REİS'TEN GERİYE HİÇBİR ŞEY KALMADI

Uzun yıllar uzun yollarda Cezayir kitabını ilmek ilmek ören Mehmet Tütüncü'ye çalışmaları sırasında karşılaştığı en ilginç hadisenin ne olduğunu soruyoruz. Barbaros Hayreddin Paşa'nın ağabeyi büyük denizci Oruç Reis'ten söz ediyor. Cezayir'de iki yıl hüküm süren Oruç Reis'e ait izleri taramakla işe başladığını anlatan Tütüncü, Oruç Reis'in yaptırdığı tüm eserlerin bütünüyle yıkıldığını ve geriye hiçbir şey kalmadığını söylüyor. 'Cezayir Devleti'ni kurmuş olan Oruç Reis'in eserlerini nasıl anlatacağız' diye soran Tütüncü, sorusunun cevabını Cezayir'de bir müzede Oruç Reis'e ait bir kitabenin peşinden giderek bulmuş. Başkent Cezayir'in 120 km batısındaki Şerşel kentindeki bir müzede bulduğu kitabenin Oruç Reis'e ait tek maddi kanıt olduğunu ve bunun bir nevi Oruç Reis vasiyetnamesi olduğuna dikkatimizi çekiyor Tütüncü. Hicri 924 ve miladi 1518 tarihli bu kitabenin üzerinde Şerşel kalesinin eski resim ve gravürlerine de ulaştıklarını ve daha ayrıntılı birçok tarihi bilgiye ilk defa bu kitabe üzerinden ulaşılabileceğini belirtiyor.

OSMANLI İÇİN ÖNEMLİYDİ

1516 yılında Oruç Reis ve Barbaros Hayreddin Paşa tarafından Osmanlı topraklarına katılan Cezayir, 1830'daki Fransız işgaline kadar Osmanlı hâkimiyetinde kalmış. 314 yıl süren Türk hâkimiyetindeki Cezayir'i Osmanlılar, bayındır şehirler kurarak, mimari eserler vererek süslemişler. Cezayir bölgesinin devlet olmasının temelleri Osmanlı eliyle atılmış. Osmanlı devri Cezayir tarihinin ülkemizde genel olarak bilinmediğini söylüyor Tütüncü. 'Neyin kıymetini biliyoruz ki' diye sitem de ediyor. 314 yıl bölgede olan Türk hâkimiyeti sonrası bugün müstakil tek bir ayrıntılı çalışmanın yapılmış olmadığını belirtiyor.

HAYRETLER ÜLKESİ

Cezayir'in her tarafında şaşkınlık ve hayretler iç içedir, diyen Mehmet Tütüncü, Fransız sömürgecilerin Osmanlı şehirlerini ve yapılarını bütünüyle ortadan kaldırdığını ve yerine Fransızların Alger Blanc dedikleri Fransız Cezayir'ini inşa ettiklerini söylüyor. Şehrin sahil tarafındaki Osmanlı surlarının, kışlaların ve ocakların bugün arkalarında hiçbir iz bırakmadan tarihten çekildiklerini belirtiyor. Sahil kenarında yer alan Amirallik binasının ise adeta tek başına bir Osmanlı mührü olarak varlığını koruduğunu anlatıyor.

GİZLİCE İÇERİ GİRDİK

Tütüncü, Amirallik binasının Barbaros Hayreddin Paşa ve diğer birçok Türk denizcisine ait çok has bir bölgede olduğunu söylüyor. Binayı, Türk denizciliğinin dahası Türk korsanlığının haremi olarak adlandıran Tütüncü, yapının hâlihazırda Cezayir Deniz Kuvvetleri'ne ait bir üs olarak kullanılması sebebiyle inceleme imkânından mahrum. Ne olursa olsun bu binayı yine de incelemeyi kafaya koyan Tütüncü, binaya korsan giriş yapmış. Ana giriş kapısındaki nöbetçi askerleri, orada çalışan işçilerin kıyafetini giyerek atlatan Tütüncü, bina görevlisi gibi binayı incelediğini belirtiyor.

HAYREDDİN PAŞA'NIN 2. SANCAĞINI GÖRÜNTÜLEDİ

Görevlileri korsan hamleyle atlatan Mehmet Tütüncü, Amirallik binasında Barbaros Hayreddin Paşa'nın taş üzerindeki remzinin hala orada olduğunu belirtiyor. Yine bina içerisinde Amirallik hamamına girdiğini ve buradaki kitabenin fotoğrafını çekerken yakayı ele verdiğini de itiraf ediyor. 'Biz de böylece Cezayir gazisi olduk' diyor. Görevli askerlerin binaya birlikte korsan giriş yaptığı CÜ İlahiyat Prof. Kadir Özköse'nin çektiği fotoğrafları sildiklerini ancak kendisinin makinasındaki resimleri atladıklarını, böylece Barbaros Hayreddin Paşa'nın İstanbul'daki Deniz müzesinde saklanan sancağından sonra taş üzerine işlenmiş 2. Sancağını görmek ve fotoğrafını çekmenin kendisine nasip olduğunu söylüyor. Sancağı ve kitabeleri şu an yayına hazırladığını ifade eden Tütüncü, bunun tarihi bir hadise olduğunu da ekliyor. Cezayir'de kendisini en çok şaşırtan şeyin ise Cezayir'in iş makinalarıyla kazınmasından sonra 92 camiden 7 tanesinin kalmış olması.

Tam bir Osmanlı Cezayir'i portresi

Cezayir'de Osmanlı izleri kitabı, Osmanlı kitabelerinden hareketle kronolojik olarak Cezayir'deki Osmanlı devrinde yapılan tüm eserleri tek tek ele alıyor. Osmanlı Cezayir'inde hüküm sürmüş paşalar, valiler ve leventlerin hayat hikâyeleri, yaptıkları hayır işleri, mezar taşları bir bir incelenerek toplu bir Osmanlı Cezayir'i portresi veriyor. Girişte, konuya yeni başlayanlar için Cezayir eyaletini tanıtıyor. Osmanlı Cezayir'i nasıl yönetilirdi, buraya has bir sistem olan Ocak Sistemi nasıl çalışırdı, gibi soruların cevapları da kitapta. Cezayir'deki savunma sistemleri, şehir kapılarının tanıtımı, kışlalar, surlar ve etrafındaki kaleler, Bey Sarayı ve Cenine Sarayı anlatılıyor ve ardından Osmanlı döneminde yapılan camiler, türbeler, zaviyeler, mezar taşları ve çeşmeler bol görsel malzeme ile topluca tanıtılıyor.

Kuzey Afrika'yı Hristiyanlaşmaktan onlar korudu

Barbaros Hayreddin Paşa ve Oruç Reis'in Kuzey Afrika'yı Hristiyanlaştırılmaktan kurtardığını söyleyen Mehmet Tütüncü, bunu yaparken de Osmanlı'dan herhangi bir emirle hareket etmediklerini söylüyor. Tütüncü, 'Çünkü Sultan Selim'le başları zaten beladaydı, taht kavgasında Korkut'un yanında yer aldıkları için aforoz edilmişlerdi. Buna rağmen Cezayir'den aldıkları bir mektup vesilesiyle Cerb'den Hareket ederek Becaye şehrinde gelmişler ve İspanyollara sürecekt uzun bir mücadeleyi başlatmışlardır. Arkalarında ne bir devletleri ne güvendikleri yerliler vardı, ama onlar iman gücü ile Cezayir'i İspanyollardan kurtarmışlar ve Kuzey Afrika'nın Hristiyanlaşmasını engellemişlerdir.

Oruç Reis'in kayıp mezarını buldum

Osmanlı'dan kalan en önemli yapı ne durumda şu an?

Yeniçeriler Camisi adıyla bilinen çok iyi korunmuş durumda bir cami var. Bir de Keçava Camisi var. TİKA onu restore ediyor zannederim. Bunun yanında Amirallik ve tersane hala Deniz Kuvvetleri tarafından kullanılıyor. Ziyarete kapalı durumda.

1830'daki Fransız işgalinden bugüne Osmanlı'ya bakış nasıl orada?

Osmanlı'dan ilk koparılan parça oldukları için çok eziyet görmüşler tarihin en büyük kültürel soykırımına uğramışlar. Osmanlıyı hayırla yâd ediyorlar. Türkiye'den geldiğimizi söyleyince herkes kendine çekidüzen veriyor, 'sizler hıyaru'n-nassınız' / insanlığın hayırlısısınız diyorlar.

Cezayir'de Osmanlı İzleri kitabı ile Cezayir meselesi kapandı mı?

Osmanlı'nın Cezayir eyaletinin yazılması bu kitap temel alınarak yeni belge ve bilgilerle desteklenerek devam etmelidir. Fakat ben gerek şahıs gerek kurumum adına yapacaklarımı yaptım diyebilirim. Bunu yaparken de ne Türkiye devletinden ne Cezayir ne de Hollanda devletinden herhangi bir yardım gördüm.

Şu ana kadar tespit ettiğiniz en önemli bulgularınız nelerdir?

Oruç Reis ve kardeşi İshak Reis'in Cezayir ve Fas'taki mezarlarını buldum. Oruç Reis 1518 Ekim ayında şehit düştü. Şehit olduğu alan üzerinde yoğun araştırmalar yapmaya başladım. Çünkü devlet kuran bu şahsiyetin kabri bilinmiyordu. Osmanlı belgelerinde hiç bir kayıt yok. Bu mezarların tamir edilmesi ve bu isimlere layık birer türbe yapılması gerekmektedir. Bunun yanında Kudüs'te ilk defa olarak Selçuklu Sultanı Melikşah'a ait bir kitabeyi tespit ettim ve yayınladım. Maalesef bu keşiflerimizin Türkiye'de gerekli ilgiyi gördüğünü söyleyemem...

Kaynak:<http://yenisafak.com.tr/pazar-haber/korsanlarin-haremine-korsan-gibi-girdim-9.2.2014%200-617138>